

УДК 378.1+ 37.03.42

Імерідзе М. Б.

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МЕДІАОСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ СУСПІЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У СУЧАСНИХ ВИЩАХ

Вчителі застосовують мультимедійні технології у процесі підготовки до занять, а також вивчаючи досвід колег, у процесі самоосвіти, електронних робіт авторів, для організації роботи учнів у інтернет-лабораторіях; проведення онлайн тематичного або поточного контролю знань. Для використання у стаціонарній підготовці елементів дистанційного навчання, впровадження учнів до виконання задач творчого та дослідницького характеру, які забезпечують пошук інформації в Інтернеті, створення особистих блогів та веб-сайтів, участь у телекомунікаційних проектах, мережесих конкурсах та ін. Необхідною умовою моделювання являється пропаганда фундаментальної ідеї, здатної надати компетентність. Знання та уміння являються ефективними пристроями мислення, якщо у свідомості учнів (студентів) вони організовані у системі взаємоз'язаних понять. Моделювання компетентності медіаосвіти залежить від порядку їх вивчення (разом з урахування психології та педагогічних вимог до процесу асиміляції). Таким чином, високий рівень засвоєння знань означає здатність студента вільно застосовувати ці знання у різноманітних умовах. Звичайно, що медіаосвітня компетентність викладачів соціальних та гуманітарних наук – це складна професійна конструкція особистості, котра надає уявлення про особистість вчителя соціально-культурного, економічного та політичного контексту функціонування ЗМІ, відображає його бажання та здатність бути ефективним носієм медіакультурних стандартів у освітньому медіапросторі, грати та створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства.

Ключові слова: компетентність, медіаосвіта, медіа;

Актуальність дослідження. Освітній простір держави, як невід'ємна складова загального соціального простору, зазнав трансформацій у зв'язку з кардинальною зміною функціональних позицій сучасного вчителя, як суб'єкта професійно-педагогічної діяльності. Традиційні підходи до підготовки вчителів у вищах не ураховують стрімких, швидкоплинних процесів, що характеризують сучасні вимоги до підготовки компетентного випускника будь-якого навчального закладу. Зокрема, сучасний фахівець має бути озброєний арсеналом засобів вхождення у віртуальний освітній простір, володіти інструментарієм для вільного послуговування інформаційними ресурсами, свідомо застосовувати превентивні засоби інформаційної безпеки, урахувати специфіку функціонування сучасного медіапростору тощо.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Професійна компетентність випускника педагогічного вишу повинна характеризуватись наявністю спеціальної компоненти, що забезпечує стратегію ефективного використання потенціалу медіапростору в контексті професійно-педагогічної діяльності. Відтак, потребує висвітлення специфіка підготовки майбутніх учителів різного профілю в контексті формування у них медіаосвітньої компетентності.

Теоретичні засади дослідження. Наявний науковий фонд містить дослідження, які розкривають особливості підготовки студентів-майбутніх учителів в контексті медіаосвіти. З-поміж них вирізняються значущістю наукові напрацювання: фундатора наукового напрямку "медіа педагогіка" в Україні Ганни Онкович (уведення у вітчизняний науковий обіг понять: "медіа педагогіка", "медіа дидактика"); Н. Духаніної (педагогічні умови застосування медіаосвітніх технологій у підготовці магістрів комп'ютерних наук); Ю. Казакова (педагогічні умови застосування медіаосвіти у процесі професійної підготовки вчителів); О. Коневщинської (формування медіа-культури майбутніх учителів музики); Н. Леготіної (умови педагогічної підготовки студентів університету до реалізації медіаосвіти в загальноосвітніх закладах); О. Мурюкіної (теоретико-методичні засади медіаосвіти на основі діалогічної концепції культури); Н. Рижих (модель медіаосвіти майбутніх учителів на матеріалі англійських екранних мистецтв); Н. Шубенко (формування медіакультури майбутнього вчителя музики засобами аудіовізуальних мистецтв).

Мета статті полягає у визначенні специфіки формування медіаосвітньої компетентності студентів-майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін.

Виклад основного матеріалу статті почнемо з аналізу нормативних джерел. Міністерство освіти і науки України з урахуванням активної роботи підрозділів ЮНЕСКО (Міжнародна асоціація

університетів. Європейський центр вивчення вищої освіти) , Ради Європи щодо вироблення єдиних вимог до рівня освіти веде роботу по введенню у вищих навчальних закладах Державних стандартів підготовки фахівців з вищою освітою. Державні стандарти розробляються з урахуванням європейського рівня вимог до вищої освіти, що забезпечить входження України до світового освітнього простору. У Державних стандартах освіти гуманістичне спрямування освіти знаходить особливе відображення. Зокрема, передбачається нормативна частина змісту освіти, якою забезпечується обов'язкове вивчення соціально-гуманітарних дисциплін: права, екології, етики, філософії, світової та вітчизняної культури тощо. Дисципліни людинознавчого, народознавчого характеру складають до 20 відсотків навчального часу на підготовку фахівців. Більше того – Державними стандартами передбачено надання фундаментальним і спеціальним дисциплінам гуманістичної спрямованості. Державні стандарти забезпечують не тільки європейський рівень формування освіти та вироблення професійних навичок, але й виховання гармонійно розвиненої, соціально-активної людини, здатної до саморозвитку, самовдосконалення, з високими духовними якостями, гуманністю та толерантністю [6].

При формуванні освітньо-професійних програм з поєднаних (подвійних) спеціальностей інтегровані навчальні дисципліни фахової підготовки об'єднуються в модулі (блоки) з кожної спеціальності.

В контексті нашого дослідження важливим є те, що базовою «одиницею» фахової підготовки є професійні знання. Складність його визначається тим, що професійне знання не є однорідним, воно містить три основних компоненти: загально професійні знання, які відрізняють одну професію від іншої, науково-предметні (дисциплінарні) знання, що мають науково-технологічну природу, і суто фахові, диференційовані знання.

Оскільки предметом дослідження є медіаосвітня компетентність учителів суспільно-гуманітарного напрямку, розглянемо суспільно-гуманітарні дисципліни, в засвоєнні яких провідна роль належить викладачам історії України, всесвітньої історії, філософії, соціології, психології, політичної економії, культурології і правознавства, об'єднаних в циклову комісію соціально-гуманітарних дисциплін.

Відповідно нормативних джерел, фахова підготовка передбачає набуття студентами теоретичних знань з основ наук відповідної спеціальності і вироблення практичних умінь та навичок, необхідних для здійснення професійної діяльності. Зміст фахової підготовки визначається фундаментальними навчальними дисциплінами спеціальності; навчальними дисциплінами фахового спрямування. Фахова підготовка, виходячи зі ступеневості вищої освіти, диференціюється за відповідними освітньо-кваліфікаційними рівнями з урахуванням специфіки спеціальностей.

Для розв'язання, зокрема проблеми якості професійної підготовки, необхідно розкрити сутність людини як суб'єкта діяльності, що дасть змогу виявити не тільки безособистісні структури, а й доповнити її механізмом саморегуляції, функціонування якого зумовлене особистісними характеристиками. У Державному стандарті освіти модель спеціаліста має передбачати людський фактор соціального замовлення і забезпечити психологічний компонент якості. Модель повинна сформулювати соціопсихологічні орієнтири під час розробки освітньо-кваліфікаційних характеристик підготовки фахівців конкретного професійного напрямку у даному навчальному закладі.

Навчальні дисципліни спеціальності та навчальні дисципліни фахового спрямування вивчаються протягом усього терміну навчання з дотриманням структурно-логічної послідовності підготовки фахівців відповідних освітньо-кваліфікаційних рівнів.

З поєднаних (подвійних) спеціальностей фахова фундаментальна підготовка здійснюється паралельно з обох спеціальностей і на освітньо-кваліфікаційному рівні «Бакалавр» завершується з першої спеціальності. Вивчення фахових навчальних дисциплін з другої спеціальності та розпочинається з урахуванням специфіки їх поєднання і завершується на етапі підготовки фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня "Спеціаліст".

Державні стандарти освіти передбачають наявність трьох компонент державної, галузевої та компоненти навчального закладу.

У вищій освіті державна компонента визначає структуру переліку напрямів і спеціальностей, за якими здійснюється освіта і професійна підготовка фахівців за певними освітньо-кваліфікаційними рівнями. До його складу входять класифікатор галузей освіти, напрямів підготовки і спеціальностей.[7]

Галузева компонента Державних стандартів освіти базується на державній компоненті і включає до свого складу освітньо-кваліфікаційну характеристику (ОКХ) і освітньо-професійну програму (ОПП).

В контексті дослідження значущою є думка М. Князян щодо зв'язку компетентнісного підходу та підготовкою вчителів гуманітарного профілю [1]. Вчена зауважує, що одним із шляхів оновлення змісту освіти вищої педагогічної школи, узгодження його із сучасними потребами інтеграції до європейського та світового освітнього простору є реалізація компетентнісного підходу, спрямованого на особистісну самореалізацію студента. Такий підхід може бути реалізований лише в умовах особистісно-зорієнтованих педагогічних технологій навчання з урахуванням єдиного освітнього простору, в якому майбутній учитель гуманітарного профілю без перешкод зможе вивчати історію різних народів, мову і літературу, спілкуватися з іноземними фахівцями, налагоджувати контакти, реалізуючи свої цінності та пріоритети, а також обмінюватись інформацією і досвідом, удосконалювати свій фаховий рівень протягом усього життя.[8] А саме вчитель гуманітарного профілю, продовжує вчена, формує з учня людину, яка здатна усвідомити свою персональну відповідальність за те, що відбувається в її найближчому оточенні і країні. Наявність гуманітарного компоненту в освіті та в суспільстві загалом

відкриває можливості реалізації особистості в соціумі. У цих умовах особливого значення набувають такі якості вчителя гуманітарного профілю, як висока професійна компетентність, ініціативність у вирішенні нестандартних завдань, мобільність, креативність, здатність до самоосвіти, до налагодження контактів із учасниками його професійної діяльності. А також такі специфічні риси, як: здатність розуміти позицію інших, вміння опосередковано впливати на формування доцільного ставлення до історичних подій, художнього образу, літературного героя, хист будувати відносини з учнями на ціннісно-партисипативній основі, здатність виступати посередником між культурою та учнями, вміння виступати фасилітатором у становленні ціннісних орієнтацій учнів, високий рівень мовнокомунікативної особистості, володіння текстовою та дискурсивною компетенціями [1; с. 67].

У дослідженні ми будемо додержуватись наукової позиції К. Мулик [4], яка визначила загальні характеристики, які відображають специфіку підготовки майбутніх учителів суспільно-гуманітарного напрямку. Дослідницею було проаналізовано загальні вимоги до якостей спеціаліста суспільно-гуманітарного напрямку:

- здатність до ефективних комунікативних взаємодій;
- здатність проявляти делікатність та тактовність у спілкуванні, комунікабельність, креативність;
- уміння створювати довірливу атмосферу при консультуванні, сприяти душевному полегшенню;
- уміння користуватись інструментарієм індивідуальної і групової комунікації в різних соціально-педагогічних ситуаціях;
- уміння добирати організаційні засоби і форми процесу;
- уміння враховувати гендерні особливості мовлення: мелодику, ритм, темп, тембр;
- уміння володіти навичками говоріння;
- уміння застосовувати комунікативні навички [4; с.11].

На підставі аналізу наукових джерел (Н. Духаніна, Л. Найдьонова, Г. Онкович та ін.) медіаосвіту уточнюємо як феномен, що створюється у медіапросторі на основі інтеграції освіти й інформаційно-комунікаційних технологій і виступає як спосіб осягнення медіакультури, в основі якого лежить всебічне осмислення діяльності медіа, а також як особливий тип навчально-творчого мікросередовища, що забезпечує плідну й адекватну взаємодію особистості з медіакультурою на основі формування комплексу медіакомпетенцій та створення гіпермедійного навчального процесу.

Медіаосвітню компетентність учителя суспільно-гуманітарного профілю визначаємо як складний професійно-особистісний конструкт, що забезпечує розуміння особистістю педагога соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, відображає його прагнення та здатність бути носієм і транслятором медіакультурних стандартів, ефективно взаємодіяти з освітнім медіапростором, відтворювати та виробляти нові елементи медіакультури сучасного суспільства.

Формування медіаосвітньої компетентності майбутнього вчителя суспільно-гуманітарного напрямку здійснюється у процесі навчання у виші, шляхом формування компонентів цієї компетентності. Формування медіаосвітньої компетентності студентів уможлиблюється в межах реалізації спеціальностворених педагогічних умов.

Використані джерела

1. Князян М.О. Система формування самостійно-дослідницької діяльності майбутніх учителів іноземних мов у процесі ступеневої підготовки: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.04 – спеціальність «Теорія і методика професійної освіти» / Маріанна Олексіївна Князян. – Одеса, 2007. – 380 с.
2. Медіакультура особистості; соціально-психологічний підхід: навчально-методичний збірник / О.Т. Баришполец, Л.А. Найдьонова, Г.В. Мироненко, О.Є. Голубєва, В.В. Різун та ін.; За ред. Л.А.Найдьоновой, О.Т.Баришпольця. – К.: Міленіум, 2009. – 440 с.
3. Медіаосвіта та медіаграмотність : Підручник // Редактор-упорядник В.Ф.Іванов, О.В. Волошенко; За науковою редакцією В.В. Різуна – Київ: Центр вільної преси, 2012. – 352с. [рекомендовано міністерством освіти і науки, молоді та спорту України]
4. Мулик К. О. Педагогічні умови розвитку експресивних здібностей майбутніх учителів суспільно-гуманітарних дисциплін в процесі професійної підготовки [Текст] : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Мулик Катерина Олександрівна ; Черкас. нац. ун-т ім. Богдана Хмельницького. – Черкаси, 2013. – 20 с.
5. Онкович Г.В. Медіаосвіта (Загальний курс): програма навчального курсу для студентів вищих навчальних закладів. – К.: ІВО НАПН України, 2010. – 24 с.
6. Управління в галузі освіти в сучасній Україні, Реферат. Електронний ресурс – <http://diplomba.ru/work/103696>
7. Каленюк І.С.. Економіка освіти: Навч. посіб. – К., 2003. – 316 с.
8. Трофименко А.О.; Формування навчальних компетентностей у майбутніх учителів предметів гуманітарного циклу : Дис. канд. наук: 13.00.04 – 2008.

**SPECIFICITY OF MEDIACOMPETENCE FORMATION OF FUTURE TEACHERS
OF SOCIAL AND MODERN HUMANITIES IN UNIVERSITIES**

Teachers apply media technologies in the course of preparation for a lesson, and also to studying of experience of colleagues, self-education, of creations of author's network content, for the organization of work of pupils in online laboratories; carrying out online of thematic or current control of knowledge, for applying in stationary training of elements of distance learning, to involvement of pupils to performance of tasks of creative or research character which provide information search in the Internet, creation of own blogs and websites, participation in telecommunication projects, network competitions and so forth.

Necessary condition of modeling is promotion of the fundamental idea capable to give competence. Knowledge and abilities is the effective device of thinking if in consciousness of pupils (student) they are organized in system of the interconnected concepts. Modeling of competence of media education depends on an order of their studying (along with the accounting of psychology and pedagogical requirements to assimilation process).

Therefore, the high level of mastering knowledge means possibility of the student freely to apply this knowledge in various conditions.

Determined that the media-educational competence of teachers of social and humanities – is a complex professional personality construct that provides an understanding of the individual teacher socio-cultural, economic and political context of the functioning of the media, reflects his desire and ability to be the bearer and the translator mediacultural standards effectively with educational media space, play and produce new elements of media culture of modern society. The analysis of scientific sources allow precise model of Media-competence as part of the educational process, aimed at building social media culture, training the person to a safe and effective interaction with modern media, including traditional (print, radio, cinema, television) and new (computer-mediated communication, Internet, mobile telephony) media with the development of information and communication technologies; understanding the types of media and their impact on people and society).

Key words: *media, competence, media education.*

Стаття надійшла до редакції 15.01.2016